

עדכון: מרץ 2026

רקע ועקרונות מנחים:

אוקלוסיית התלמידים המחוננים והמצטיינים מהווים יחד כחמישית מתלמידי מערכת החינוך. המענים הקוגניטיביים, הרגשיים והחברתיים שהמערכת מספקת לתלמידים אלו נגזרים מהמאפיינים הייחודיים של הקבוצה ומותאמים לצורכיהם האינטלקטואליים. מענים ייחודיים אלו מתחלקים לתכניות ומסגרות לימוד שמחוץ לביה"ס (מרכזי העשרה למחוננים ולמצטיינים ותכניות אזוריות/ארציות כמו "אקדמיה בתיכון", "רוח צעירה", "מדעני העתיד" וכדומה), לתכניות המתקיימות בתוך בתי"ס בקבוצות הומוגניות (כמו תכנית "אמירים", "חינוך לפסגות", "קדם עתידים..") וכן למענים מותאמים הנדרשים בתוך הכיתות ההטרוגניות. בנוסף לתרומתם הפדגוגית מהווים תכניות ומענים אלו מוקד הכרחי לשייכות חברתית, זהות והשתייכות לקהילת לומדים בעלת מאפיינים דומים, לצד כמובן למידה מותאמת לצרכים ולמאפיינים שלהם.

בעתות חירום, יש לפעול ככל הניתן לשמירה על רצף חינוכי ועל קיומה של פעילות לימודית סדירה של כלל התכניות, המסגרות והמענים הניתנים לתלמידים המחוננים והמצטיינים בלמידה מקוונת מלאה או בלמידה המשלבת שיעורים מקוונים לצד הגעה פיזית חלקית למוסדות החינוך ולמסגרות הייחודיות. למידה מרחוק מחייבת התארגנות של צוות ההוראה להעברת השיעורים דרך כלים מתאימים ובסביבות אינטרנטיות מגוונות, מיפוי מצב התלמידים (לימודי, רגשי, חברתי, מצב התשתיות בבית) ויצירתיות גבוהה ביצירת עניין, סקרנות ומוטיבציה ללמידה בקרב הקבוצה והיחיד.

כאשר מדובר על מסגרות הפועלות מחוץ לבתי"ס כמו מרכזי המחוננים (אליהם יוצאים התלמידים ליום בשבוע והתכניות האזוריות/ארציות), יש לזכור כי התלמידים משתייכים לשתי מסגרות חינוכיות במקביל: בית הספר הקבוע שבו הם לומדים ומרכז המחוננים והמצטיינים. כפילות זו מחייבת תיאום שוטף ושיתוף פעולה בין המרכזים לבין בתי הספר, לרבות העברת מידע רלוונטי בין הצוותים החינוכיים לצורך מתן מענה מיטבי לתלמידי ביתר שאת בעתות חירום.

היבטים ארגוניים:

1. מרכזי מחוננים ומצטיינים

הפעלת המרכזים באופן מקוון / משולב:

בעת הינתן אישור והנחיות פקע"ר / משרד לקיום לימודים מקוונים/משולבים, ייתכן כי מבני מרכזי המחוננים יוקצו לשימושים אחרים, כגון צרכים קהילתיים / רשותיים או ביטחוניים. במקרים אלו נדרש לפעול לאיתור חלופה פיזית מתאימה שתאפשר את המשך הפעילות הפיזית שמקיים המרכז, שמירה על רצף הלמידה של התלמידים ועמידה במגבלות הביטחון שהוגדרו.

החלופות האפשריות להפעלת המרכזים עשויות לכלול: שימוש במבני בתי ספר סמוכים/מוסדות חינוך אחרים/מבנים קהילתיים מתאימים, בעלי עמידה מלאה בהנחיות פקע"ר והמשרד להתקהלות/לימודים פיזיים

משימות ארגוניות למנהלי המרכזים, מנהלי בתי"ס ורכזי תכניות למצטיינים:
לצורך הבטחת המשך המענה החינוכי לתלמידים מחוננים ומצטיינים, יש לפעול בהתאם לדגשים הבאים:

- ביצוע מיפוי עדכני של תלמידים מחוננים ומצטיינים, לרבות זיהוי תלמידים שנפגעו ממצבי החירום או פונו מבתייהם ודיווח יומי על כך לרפרנט המחוזי / גורמי רשות ואגף.
- במקרים של תלמידים השוהים במרכזי פינוי או במסגרות זמניות, יש לוודא מתן מענים לימודיים ורגשיים מותאמים, לרבות שמירה על קשר רציף עם המרכז החינוכי.
- קידום שילוב של תכנים לימודיים המותאמים לתלמידים מחוננים ומצטיינים גם במסגרות חירום הפועלות בבתי הספר, בישוב וברמה הארצית, ככל שניתן.
- שמירה על קשר רציף עם תלמידי המרכז ועם משפחותיהם, וכן קיום מעקב סדור אחר מצבם הלימודי, החברתי והרגשי.
- הנגשת מידע להורי התלמידים לרבות תרגום מכתבי מידע לשפה הערבית עבור משפחות דוברות ערבית.
- קידום מנגנוני חונכות ותמיכה בין תלמידים, באמצעות צוות תלמידים ותלמידות לליווי ותמיכה בתלמידים שפונו מבתייהם, לשם חיזוק תחושת השייכות והקשר למסגרת.

2. הפעלת תכניות למצטיינים בתוך בתי"ס

בתי"ס המפעילים תכנית למצטיינים ("אמירים", "חינוך לפסגות", "קדם עתידים", כיתות נחשון וכיוצ"ב) יודאו כי עם החזרה לשגרת חירום פיסית, התכניות משולבות במערכת הבית ספרית כנדרש ועל פי התכנון המערכתי. לרוב, יבוצעו התכניות בשעות שמעבר למערכת הלימודים הרגילה. שעות הוראה (ש"ש, שעות תגבור) המיועדות לתכניות אלו ישארו עבור קבוצת החמישון העליון ולא יוסטו לצרכים אחרים.

מערך ההדרכה המוסדי / מחוזי / ארצי ימשיך לתת מענה לצוות ביה"ס ולתכנית בכל הקשור להיבטים הפדגוגיים והלימודיים שלה.

יש להמשיך ולשלב ככל הניתן פדגוגיות ופרקטיקות הוראה המותאמות לתלמידים המחוננים והמצטיינים בתוך הכיתות ההטרוגניות.

היבטים רגשיים וחברתיים:

התלמידים המחוננים והמצטיינים מאופיינים לרוב ביכולת חשיבה גבוהה, מודעות סביבתית מפותחת ועוררות רגשית משמעותית. במצבי חירום מאפיינים אלו עלולים להעצים תחושות של חרדה, עומס מחשבתי ושאלות קיומיות וערכיות. לעיתים תלמידים אלו ממשיכים לתפקד היטב כלפי חוץ, אך חווים עומס רגשי פנימי משמעותי. לכן נדרש מענה חינוכי מודע ומותאם, המשלב הכלה רגשית עם שמירה על שגרת למידה משמעותית ואתגר אינטלקטואלי.

המענה החינוכי בשעת חירום ובמיוחד בעת קיום למידה מרחוק, נועד לתמוך ברווחתם הנפשית של התלמידים, לחזק את החוסן האישי והחברתי שלהם, ולאפשר המשך תחושת שייכות, משמעות והתפתחות.

מאפיינים רגשיים אפשריים בקרב תלמידים מחוננים בשעת חירום:

- **עוררות רגשית גבוהה ורגישות מוגברת לאירועים סביבתיים ולאומיים**
- **עומס מחשבתי וקוגניטיבי** הנובע מחשיבה מעמיקה על המציאות ועל העתיד
- **עיסוק בשאלות מוסריות וקיומיות** כגון צדק, אחריות ומשמעות
- **פער בין תפקוד חיצוני לבין עומס רגשי פנימי**
- **חיפוש מידע אינטנסיבי מתוך צורך בהבנה ושליטה במצב**

- תחושת חוסר אונים או כעס נוכח מצבים הנתפסים כבלתי צודקים הבנת מאפיינים אלו מאפשרת לצוות החינוכי לזהות מצוקה גם כאשר היא אינה גלויה.

עקרונות למענה רגשי-חברתי מותאם:

המענה החינוכי לתלמידים מחוננים בשעת חירום יישען על ארבעה עקרונות מרכזיים:

1. **שמירה על שגרה ויציבות**- שגרה חינוכית יציבה מהווה גורם מגן חשוב בתקופות של אי-ודאות. מומלץ לשמור ככל האפשר על:

- זמני מפגש קבועים
 - מבנה שיעור ברור
 - המשך פעילות מסגרות מחוננים ותוכניות העשרה
- השגרה מאפשרת לתלמידים תחושת ביטחון ומסגרת מארגנת.

2. **יצירת מרחבים לעיבוד רגשי**- תלמידים מחוננים זקוקים לעיתים למרחב שבו ניתן לעבד מחשבות ורגשות באופן מעמיק. ניתן לאפשר זאת באמצעות:

- שיח מונחה בקבוצות קטנות
- כתיבה רפלקטיבית
- פעילות יצירתית או הבעתית
- דיון בשאלות ערכיות ומשמעותיות

שיח כזה מאפשר ביטוי רגשי תוך התאמה לחשיבה המופשטת המאפיינת תלמידים אלו.

3. **חיזוק תחושת מסוגלות והשפעה**- תחושת השפעה מפחיתה תחושת חוסר אונים ומגבירה חוסן. לכן מומלץ לאפשר לתלמידים:

- השתתפות ביוזמות או מיזמים קצרים
- הובלת רעיונות או פעילות לימודית
- יצירת תוצרים בעלי משמעות חברתית או קהילתית

פעילויות אלו מחזקות תחושת ערך ומשמעות.

4. **טיפוח תחושת שייכות וקשר**- קשר משמעותי עם צוות חינוכי וקבוצת עמיתים מהווה גורם מגן מרכזי. מומלץ:

- לקיים מפגשי שיח קבוצתיים
- לעודד עבודה בקבוצות קטנות
- לשמור על קשר אישי עם תלמידים

תחושת שייכות מסייעת בהתמודדות עם מצבי לחץ ואי-ודאות.

דגשים ארגוניים, פדגוגיים ורגשיים להפעלת מרכזי מחוננים ומצטיינים, תכניות ומענים למחוננים ולמצטיינים בתוך בתי"ס, בעתות חירום: למידה מקוונת/משולבת

תפקיד הצוות החינוכי:

לצוות החינוכי תפקיד מרכזי בזיהוי צרכים רגשיים ובהתאמת המענה החינוכי. על הצוות:

- גלות רגישות לעומס רגשי וקוגניטיבי
- לאפשר שיח פתוח על שאלות מורכבות
- לשלב בין תמיכה רגשית לבין שמירה על למידה משמעותית
- לשמור על קשר אישי עם תלמידים

לסיכום

המענה הרגשי-חברתי לתלמידים מחוננים ומצטיינים בשגרת חירום מחייב ראייה הוליסטית המשלבת בין:

- הכלה רגשית
- שגרה חינוכית יציבה
- תחושת משמעות והשפעה
- קשר ושייכות
- שילוב מרכיבים אלו מאפשר לתלמידים להתמודד עם המציאות המורכבת, לשמור על רווחה נפשית ולהמשיך לצמוח גם בתקופות של אי – ודאות.

סימני מצוקה אופייניים לתלמידים מחוננים/מצטיינים במצבי חירום ומה יכול הצוות החינוכי לעשות

מענה מומלץ לצוות החינוכי	כיצד זה עשוי להתבטא	סימן אפשרי
לאפשר שיח פתוח על שאלות מורכבות, להציע מקורות מידע מאוזנים ולעודד פעילות שמחזירה תחושת שליטה	שאלות רבות על העתיד, עיסוק אינטנסיבי בחדשות, חשיבה על תרחישים	עומס מחשבתי וקוגניטיבי
ליזום שיחות אישיות קצרות, לא להסתמך רק על תפקוד לימודי כסימן לרווחה	תלמיד ממשיך להצליח בלמידה אך מדווח על מתח, דאגה או עייפות	פער בין תפקוד חיצוני למצוקה פנימית
לאפשר דיון ערכי ומוסרי, לתת מקום לחשיבה ביקורתית בתוך מסגרת תומכת	עיסוק בשאלות מוסריות, תחושת כעס או חוסר אונים	רגישות גבוהה לאי-צדק ולאירועים לאומיים
לעודד מיקוד בתחומים שבהם ניתן להשפיע ולפעול, כגון יוזמות קטנות או פרויקטים משמעותיים	חיפוש מידע רב, ניסיון "לפתור" את המצב	צורך בשליטה ובהבנת המציאות

דגשים ארגוניים, פדגוגיים ורגשיים להפעלת מרכזי מחוננים ומצטיינים, תכניות ומענים למחוננים ולמצטיינים בתוך בתי"ס, בעתות חירום: למידה מקוונת/משולבת

להציע משימות עומק, חקר עצמאי או מיזמים קצרים בעלי משמעות	חוסר עניין במשימות פשוטות או חזרתיות	ירידה במוטיבציה או שעמום בלמידה
לעודד עבודה בקבוצות קטנות, שיח מונחה או פעילות משותפת	ירידה בהשתתפות בשיח קבוצתי או בפעילות	נסיגה חברתית
להציע דרכי עיבוד רגשיות כגון כתיבה, יצירה ושיח אישי	עייפות, מתח, תגובות רגשיות חזקות לחדשות	עומס רגשי סמוי

היבטים פדגוגיים:

א. במרכז המחוננים והמצטיינים:
במעבר ללמידה מקוונת/משולבת במרכז, יש לשמור על אופייה הייחודי של הלמידה המותאמת למחוננים ועל רמתה הפדגוגית הגבוהה. הפעילות הפדגוגית הפיזית תתבסס על העקרונות הבאים:

- למידה המדגישה רב-תחומיות ובין-תחומיות
- טיפוח הסקרנות לצד חשיבה ביקורתית ויצירתית
- למידה מקוונת המאפשרת גם תרגול וביסוס מיומנויות חקר, פתרון בעיות ופרויקטים
- עיסוק נרחב בהעמקה והרחבה לנושאים הנלמדים
- יש לשקול השתתפות בתכניות מקוונות ארציות כמו: מחוננים בלילה / שואגים בלילה

ב. בתכניות המצטיינים הבית ספריות ובכיתות ההטרוגניות
 • הוראה ולמידה על פי עקרונות התכנית
 • שימוש בפרקטיקות הוראה המאפשרות לתלמידים בחירה, העמקה, התנסות במשימות חקר, רב תחומיות, עיסוק ב"שאלות גדולות", משימות אישיות, הצגת תוצרים בפני הכיתה וכדומה (פירוט ודוגמאות ניתן למצוא במרחב הפדגוגי תחת תפיסת "המחונן והמצטיין בכיתתו" ובסיוע המדריכים המוסדיים המלווים את בתי"ה)

דגשים להפעלת תכנית "מאה במא"ה" בבתי"ס היסודיים ובחטיבות הביניים:

המדריכות המוסדיות המלוות את בתי"ס המשתתפים בתכנית יתאמו מול הנהלת ביה"ס את אופן ההדרכה תחת האפשרויות הבאות:

- ✓ קיום מפגש הדרכה מקוון לצוותים בהתאם למערכת הבית-ספרית
- ✓ מפגש הדרכה מקוון לכלל הצוות (מליאה) בדגש על פרקטיקות להוראה שמותאמות ללמידה המקוונת.
- ✓ השתלבות במערך ההוראה מרחוק באמצעות מודלינג – הדגמת פרקטיקה או פעילות שניתן ליישם בלמידה מקוונת. (ברמה בית ספרית או ברמת מחוז)

למידה מרחוק בתכנית "100 במא"ה"

תכנית "100 במא"ה" שואפת לשמור על נוכחות משמעותית בבתי הספר תוך גמישות תפעולית במעבר ללמידה מרחוק. המדריכות המוסדיות מציעות מגוון דרכי תמיכה המותאמות לצרכי צוות ההוראה ולמערכת הבית-ספרית.

אפשרויות הדרכה ופעילות מרחוק

מפגשי הדרכה מקוונים
קיום מפגשים גזוטים או למליאה כולה בהתאם למערכת השעות הבית-ספרית.

מודלינג והדגמת פרקטיקות
השתלבות במערך ההוראה מרחוק לצורך הדגמת פעילויות המותאמות ללמידה מקוונת.

דגש על פרקטיקות הוראה
התמקדות בשיטות עבודה ייעודיות המותאמות למרחב הדיגיטלי.

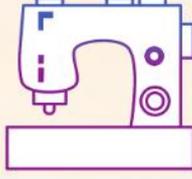
תיאום ומעטפת מקצועית

גמישות ותיאום מול המנהל
כל פעילות מבוצעת בתיאום מלא עם מנהל/ת בית הספר ובהתאם לצרכיו.

סנכרון מחוזי יומי
מפגש יומי עם המדריכה המחוזית לשיתוף חומרים והתאמת הפעילות השוטפת.

התאמה אישית ("חליפה לכל מדריכה")
מענה גמיש המותאם באופן ספציפי לכל מחוז, בית ספר ומדריכה.

דגשים והצעות להפעלת תכנית "אמירים" בלמידה מרחוק/משולבת:

1. מומלץ לבצע מיפוי צרכי התלמידים המחוננים והמצטיינים מבחינת צרכי המענה הרגשי והחברתי.
2. יש ליצור קשר עם המדריך.ה הבית ספרי.ת לבחינת מודלים שונים להפעלת תכנית "אמירים" (ראה פירוט בהמשך) ומתן המענים האפשריים לתלמידים המחוננים והמצטיינים במסגרת הכיתה ההטרוגנית
3. מובילי.ות המצוינות וההצטיינות בבתי"ס יוודאו את השתתפות התלמידים המחוננים והמצטיינים בלימודיהם במרכזי המחוננים ובמודלים השונים להפעלת תכנית "אמירים".
4. מדריכי תכנית "אמירים" ימשיכו להדריך את הצוותים החינוכיים בהתאם לצרכים המתבקשים, בכל הקשור למענים לתלמידים המחוננים והמצטיינים ככלל ובמסגרת תכנית "אמירים" בפרט (ראה פירוט בהמשך).
5. מומלץ להוציא מנשר להורים על יידוע מודל הפעלת התכנית בהתאם לשכבות השונות וכן ליידע את ההורים בכל שינוי.

מודלים להפעלת תכנית "אמירים" בחירום:

בבתי ספר בהם התכנית פועלת בשכבות דו - גילאיות יש לבחור את המודל המתאים ביותר כאשר במידת הצורך ניתן לפצל את הקבוצה לקבוצות קטנות.

1. **מודל בסיסי ביותר** : קיום מפגש שבועי בלמידה מרחוק של תלמידי תכנית "אמירים", בהתאם לשכבת הגיל, במסגרת הקורס החברתי – ערכי.

דגשים ארגוניים, פדגוגיים ורגשיים להפעלת מרכזי מחוננים ומצטיינים, תכניות ומענים למחוננים ולמצטיינים בתוך בתיה"ס, בעתות חירום: למידה מקוונת/משולבת

2. **מודל חלקי** : קיום מפגש שבועי בלמידה מרחוק של ילדי תכנית "אמירים", בהתאם לשכבת הגיל, במסגרת הקורס החברתי - ערכי ומפגש שבועי של שעה אחת במסגרת קורס "אמירים".

3. **מודל חלקי משולב** : קיום מפגש שבועי בלמידה מרחוק של תלמידי תכנית "אמירים" במסגרת הקורס החברתי - ערכי ומפגש שבועי של שעה אחת בה משולבים מס' תכנים מקורס "אמירים" (כאשר יש יותר מקורס אחד של תחומי דעת לתלמיד בשכבה).

4. **מודל מלא**: קיום כלל המפגשים בהתאם למודל התכנית בבית"ס.

5 **מודל האיחוד**: קיום מפגשים שבועי במסגרת הקורס החברתי - ערכי ומפגש שבועי של שעה אחת במסגרת אחד מקורס "אמירים" לשתי קבוצות יחד.

6. **המודל היזמי**: קיום מפגשים עם תלמידי תכנית "אמירים" לצורך פיתוח יוזמות בית ספריות וקהילתיות לנוכח מצב החירום והובלתן על ידי תלמידי תכנית "אמירים".

7. **המודל האחר** - מודל יצירתי שביה"ס פיתח בתיאום עם מדריך.ה תכנית "אמירים".

דגשים בהפעלת תכנית "אקדמיה בתיכון" בלמידה מרחוק

תלמידי "אקדמיה בתיכון" (ט' – יב') הם גם תלמידי המוסדות האקדמיים ולכן הלמידה היא בהתאם להנחיות המוסדות האקדמיים. נכון ל 5.3.26 נדחו ברוב המוסדות האקדמיים פתיחת הסמסטרים השונים. במוסדות בהם נפתח סמסטר ב' במועד המתוכנן, הלמידה עברה למקוונת (למידה מרחוק) בלבד.

יש להקפיד כי "אחראי בית ספרי" לתכנית מכיר את תלמידי האמורים להתחיל ללמוד בסמסטר ב', מלווה/מנחה אותם בהתחברות ללימודים המקוונים ועוקב אחר קשיים ככל שיהיו לאורך הסמסטר, לצד הלימודים בבית הספר הרגיל.

דגשים בהפעלת תכנית "קדם עתידים" בלמידה מרחוק:

ספקי התכנית (במכרז) מוכנים להמשך העברת תכני התגבור לתלמידים / העצמה אישית מידית ובאופן מקוון מלא. המענה ינתן בכל בתיה"ס בתכנית, ובכל רחבי הארץ. ככל שהתכנית השנתית / חלקים ממנה עוברים למצב מקוון, יש ליידע את המדריך/ה המלווה את ביה"ס מטעם המחוז ולקבל את אישורו לביצוע התכנית החלופית.

- הערה: תכניות "מדעני העתיד" (אלפא, אודיסאה, אידאה, הזנק), רוח צעירה, מושבה על מאדים, חינוך לפסגות – עוברים כולם להוראה מקוונת על פי הנחיות הביטחון ופקע"ר זמינים לתלמידי המחוננים והמצטיינים ולתלמידי החמישון העליון בשיעורים מקוונים. הנחיות ימסרו ישירות לתלמידי.